

Kan man stole på hvem som helst?

Internetencyklopædien Wikipedia har ingen redaktion og bliver hele tiden skrevet og omskrevet af sine brugere. Er den så til at stole på? Meget tyder på det – og konceptet kan bruges til meget andet end encyklopædier.

Af Niels M. L. Pedersen og Anders Due Studerer retorik ved Københavns Universitet og skriver speciale om Wikipedia.

”At besøge Wikipedia er som at besøge et offentligt toilet. Det kan være åbenlyst beskidt, så man ved at man skal være forsigtig, eller det kan virke nogenlunde rent, så man får en falsk fornemmelse af sikkerhed. Hvad man helt sikkert ikke ved, er hvem der har været der før én selv.”

Sådan har Robert McHenry, tidligere redaktør for det anerkendte *Encyclopædia Britannica*, sagt om internetencyklopædien Wikipedia. Han hentyder til det faktum at hvem som helst kan gå ind og rette i encyklopædiens artikler; på alle sider finder man en lille redigér-knap, og så kan man bare tilføje, slette, omskrive og hvad man ellers har lyst til. Når man trykker på ”gem”, træder ens ændringer i kraft uden nogen som helst forudgående kontrol. McHenry er ikke den eneste der har udtrykt skepsis over for Wikipedia, for når hvem som helst kan skrive hvad som helst på sådan et websted, så kan man vel ende med det værste vås. Herhjemme har man eksempelvis i Berlingske Tidende under overskriften ”Utroværdigt net-leksikon” kunnet læse om hvordan danske gymnasieleerere er bekymrede over dette internetfænomen fordi eleverne bruger det som var det et ’rigtigt autoriseret leksikon’ på trods af at det kan være fyldt med fejl.

Et opslagsværk fyldt med fejl og hærværk?

Der findes utvivlsomt fejl i Wikipedia, og det sker at folk med uædle intentioner saboterer de artikler andre har skrevet. Men spørgsmålet er hvor store disse problemer er? Det anerkendte videnskabelige tidskrift *Nature* har lavet en sammenligning af videnskabelige artikler i den engelske udgave af Wikipedia og *Encyclopædia Britannica* og fandt at der ikke var den helt store forskel. Der var fejl i begge to – og kun lidt flere i Wikipedia. En undersøgelse lavet af IBM viser at tilfælde af såkaldt vandalisme mod Wikipedia i gennemsnit bliver rettet inden for fem minutter. Dette skyldes at mange brugere konstant sidder og følger med i en liste over de seneste ændringer, og her bliver langt de fleste tilfælde af vandalisme opdaget – og så tager det kun et par klik at genoprette den oprindelige artikel.

Det tyder altså på at artikler der er fyldt med fejl eller er blevet hærværk til uigenkendelighed, er undtagelsen snarere end reglen på Wikipe-

dia. Og ser man på den overordnede udvikling og trafik, så ligner Wikipedia en succes. Encyklopædien findes på mere end 200 sprog, og alene den engelske version har over én million artikler mens den danske har godt 40.000. Antallet af registrerede brugere som har foretaget mindst 10 redigeringer, er cirka blevet femdoblet hvert år i al den tid Wikipedia har eksisteret, og på verdensplan oprettes mere end 5000 nye artikler hver dag. Hos søgemaskinen Google var Wikipedia det fjerde mest søgte ord i 2005.

’Hvem som helst’ som autoritet

Selvom tallene tyder på at der er noget at komme efter på Wikipedia, har mange svært ved at se hvorvidt man kan stole på hvad der står. Man ved at hvem som helst kan skrive på alle opslag, og når man er på udgik efter fakta eller svar på spørgsmål, vil man jo gerne have klar besked fra en ekspert eller autoritet på området – for man kan vel ikke bare stole på hvem som helst?

I den klassiske retorik er etos, talerens troværdighed, koblet til hans eller hendes moralske karakter, sunde fornuft og velvilje over for publikum. Men på Wikipedia har man jo ingen chance for at vide hvem der har skrevet artiklerne – og dermed heller ikke om skribenten ved noget om emnet og overhovedet vil læseren det bedste.

Viden man bare sidder på, den bliver gammel og kedelig.

Ole Andersen, en af de i alt 18 frivillige administratorer på den danske udgave af Wikipedia, ser ikke dette som et problem. Han mener ganske simpelt ikke at projektet kunne leve hvis man ikke kunne stole på det: ”Det er for besværligt at have mistro til hinanden hele tiden. Dels er det for besværligt for folk at sætte sig ned og skrive en hel masse forkerte ting som de bliver fanget i på et eller andet tidspunkt. Det er en almenmenneskelig erfaring at man godt kan lyve i et eller andet omfang, men før eller siden, så bliver man fanget. Det er bare for upraktisk. Man investerer trods alt en vis mængde tid og kræfter på at skrive det”. Det ligner en omformulering af det gode gamle Lincoln-citat om det umulige i at narre alle mennesker altid. Wikipedia kan kun fungere hvis løgn og fejl er sjældne undtagelser, og hvis der er en vis tillid til at

Hvad er Wikipedia?

Wikipedia (www.wikipedia.org) er en gratis internetencyklopædi som skrives i et samarbejde mellem sine brugere. Alle 3,3 millioner artikler på alverdens sprog er såkaldt *åbent indhold* hvilket betyder at det frit kan redigeres, bruges og genbruges, og at det ejes af alle. Der er ingen kommercielle interesser i Wikipedia som formelt ejes af en nonprofit-organisation, og med undtagelse af to lønnede medarbejdere er Wikipedia baseret på frivillige bidrag.

Hvad er en wiki?

En wiki er teknisk set et meget simpelt website som alle nemt og hurtigt kan rette i. Betegnelsen kommer fra det første site af slagsen som blev oprettet i 1995 og kaldt WikiWikiWeb efter det hawaiianske udtryk *wiki wiki* som betyder hurtig. På traditionelle websites er det kun udvalgte administratorer med særlig software og/eller kendskab til programmering der kan ændre i tekst, billeder og struktur. I en wiki finder man derimod en lille ”redigér”-knap der tillader en hvilken som helst bruger at rette i siden, og så snart brugeren trykker på ”gem”, bliver siden opdateret. I dag findes der mange typer hovedsagelig gratis software som man kan bruge til at lave sin egen wiki. Wikipedia er den største og mest kendte wiki.

dem der skriver på artiklerne i reglen vil det gode og ved noget om emnet. Og jo flere der er med til at skrive, jo nemmere bliver denne tilid.

Internetentreprenøren Thomas Madsen-Mygdal finder at projektet bliver troværdigt gennem den måde hvorpå det samler folk om en vision: ”Wikipedia forener folk omkring en kæmpe vision med *neutral point of view* som filosofi. Fokus er på indholdet og ikke i så høj grad på afsender. Folk føler de er en del af noget, en identitet.” Det vil sige at Wikipedia kompenserer for sin manglende afsenderautoritet ved til gengæld at være skabt af masser af frivillige bidragydere.

Samtidig er det af stor betydning for artiklernes troværdighed at mange forskellige mennesker har været med til at skrive dem. I et interview i tidsskriftet *Reflexioner* siger Wikipedias grundlægger Jimmy Wales: ”Helt ærligt tror jeg snart at folk i stedet vil spørge: ‘Hvordan kan man stole på de store nationalencyklopædier? Hvordan kan de være tilstrækkeligt nuancerede når artiklerne er skrevet af en person og redigeret af to andre?’”

Her sætter Wales tydeligvis tingene på spidsen, og han har da også i andre sammenhænge givet udtryk for at Wikipedia ikke så meget skal være et direkte alternativ til eksisterende nationalencyklopædier som det skal være en ny mulighed for dem som ikke tidligere har haft adgang til en encyklopædi. Pointen her er at Wikipedia kan få os til at stille spørgsmålstegn ved vores normale begreber om troværdigt og utroværdigt.

En gammel encyklopædi i nye klæder?

Selvom det er oplagt at sammenligne Wikipedia med andre encyklopædi projekter, så er det i høj grad væsentligt at påpege nogle helt grundlæggende forskelle. Wikipedia har nogle fordele som ganske enkelt ikke findes i traditionelle encyklopædier der selv efter digitalisering stadig er afhængige af omstændelige, tidskrævende og dyre redaktionsprocedurer. Fordi Wikipedia bliver til på en helt anden og mere dynamisk måde, kan den udnytte det umiddelbare potentiale der ligger i almindelige menneskers aktuelle viden. Som Ole Andersen siger: ”Fordelen er at hvis man har noget viden, så kan man komme ud med den. Viden man bare sidder på, den bliver gammel og kedelig.”

Man skal være villig til at lade de mennesker som bidrager til wikien, styre processen – for en stram struktur virker hæmmende på brugen af redskabet – og det fantastiske er netop at wikien kan udvikle sig i mange forskellige retninger som alle kan være frugtbare.

Wikipedia kan langt bedre håndtere at formidle helt aktuelle sager, og produktionsformen har vist sig velegnet til at give kontroversielle sager en afbalanceret behandling. Et ofte brugt eksempel er tsunamien i Syd-

østasien i 2004 hvor der hurtigt blev oprettet en base for masser af information om krisen og en lang række relaterede emner. Selve definitionen på en tsunami ændrede sig selvfølgelig ikke med denne katastrofe, men det gjorde den situation som informationsøgende stod i, og med Wikipedia var det muligt hurtigt at læse om tsunami både i forhold til det mere naturvidenskabelige og tekniske, men også i forhold til tsunami som katastrofe, i forhold til de implicerede lande, til turisme og så videre. Et andet eksempel på en både aktuel og kontroversiel sag er Jyllands-Postens Muhammed-tegninger. Her blev der på Wikipedia løbende opbygget en vidensbase som ikke bare var opdateret, omfattende og informativ, men som også afspejlede mange sider af sagen.

Wikipedia får ofte mange perspektiver i en sag frem, fordi teksten hele tiden er åben for redigering fra en der ser anderledes på sagen.

Elisabeth Hoff-Clausen, ph.d.-stipendiat i retorik ved Københavns Universitet som forsker i troværdighed på nettet, ser dette som en af de store styrker ved projektet: ”Wikipedia får ofte mange perspektiver i en sag frem, fordi teksten hele tiden er åben for redigering fra en der ser anderledes på sagen. Og så tvinger det i en vis forstand folk til at forholde sig til hinandens opfattelser – man kan ikke bare ture frem med sit eget, men må lytte og tage stilling til andres bidrag hvis man skal nå frem til en god tekst.”

Teksten skriver sig selv

Nogle af disse fordele ved wiki-mediet som produktionsform bliver der også gjort brug af i andre sammenhænge. Trine-Maria Kristensen, en af Danmarks fremtrædende bloggere, giver et eksempel på hvordan wikier bliver brugt som videndingsredskab i blogsfæren: ”En blogger startede en wiki om blogsfæren i Europa dagen før han skulle holde en præsentation om emnet. Dagen efter havde han fået oplysninger i wikien om langt de fleste europæiske lande, og i dag opdateres wikien flere gange om ugen af folk fra hele Europa.”

Som underviser ser Elisabeth Hoff-Clausen at studerende med stor fordel begynder at bruge wikier i fælles projekter. Og hun ser ligeledes større samfundsmæssige perspektiver i denne form for kollaborativ skrivning: ”At skrive og producere tekster i samarbejde spiller en stor rolle i vores samfund hvor viden bliver skabt og solgt som en vare af mange virksomheder. Wikier har potentialet til at udvikle mange af de arbejdsformer og -processer som anvendes når tekster bliver til i arbejdslivet.”

Thomas Madsen-Mygdal har med stor succes brugt wiki-formatet til at arrangere konferencen Reboot: ”Sidste år skete der fantastiske ting på wikien med bidrag fra folk man ikke kendte eller vidste havde den kompetence. Programmet for konferencen var en lang gang tekst,

men pludselig en morgen var det smukt layoutet; den rodede side var pludselig ordentligt formateret og indekseret. I år har programmet til en vis grad skabt sig selv på wikien.”

Mange konferencer rundt om i verden kunne uden tvivl gøre nyttig brug af lignende wiki-eksperimenter, men det kræver at arrangørerne er indstillede på den indflydelse det giver brugerne, påpeger Trine-Maria Kristensen: ”Man skal være villig til at lade de mennesker som bidrager til wikien, styre processen – for en stram struktur virker hæmmende på brugen af redskabet – og det fantastiske er netop at wikien kan udvikle sig i mange forskellige retninger som alle kan være frugtbare.”

Større wiki-visioner

Wikipedia har en række søsterprojekter som forsøger at udnytte wiki-formatet til i fællesskab at skabe blandt andet lærebøger og nyheder gratis for alle. Alt dette ligger under The Wikimedia Foundation, en frivillig organisation som arbejder for ”en verden hvor alle mennesker har gratis adgang til summen af alle menneskers viden”. På denne måde skiller Wikimedia-projekterne sig altså fundamentalt ud fra mange af de for tiden så populære brugergenererede web-tjenester der alle er kommercielle og næsten alle ejet af de helt store spillere som Microsoft, Yahoo! og Google.

Det er dybt undervurderet hvor stor betydningen er af at Wikipedia er en nonprofit-organisation. At det er en fælles skabelse der er fælles ejet.

Med den trafik der er på Wikipedia, kunne man tjene masser af reklamekroner, men det har man bevidst ladet være med. Thomas Madsen-Mygdal ser dette som et helt essentielt aspekt: ”Det er dybt undervurderet hvor stor betydningen er af at Wikipedia er en nonprofit-organisation. At det er en fælles skabelse der er fælles ejet.” Han ser en mulig tendens i Wikipedia som kan hjælpe verden til at blive et bedre sted, et sted hvor fællesgoder som undervisningsmaterialer, forskning og kulturarv er noget man kan tilgå og dele gratis og frit. Det kræver selvfølgelig dels en drastisk digitalisering til andet end den veludviklede del af verden og et stort opgør med rigtig mange som tjener deres penge på at sælge viden i alle former. Men Madsen-Mygdal er stærk i sin tro: ”Wikipedia er symbolet, ikonet, på en ny samfunds- og skabelsesmodel. De grundlæggende værdier og principper kan appliceres på alle områder.” Og hvad enten der er en Wikimedia-revolution lige om hjørnet eller ej, så er dette bagland og idegrundlag utvivlsomt en væsentlig faktor i folks tillid til Wikipedia. Det er en vision man kan ty til når man bruger Wikipedia og vælger at stole på hvem som helst. ■

